

je nekoč dogajalo na Vrhnškem, ljubitelji Cankarja pa naj ne spregledajo 460 strani obsežnega zbornika, kjer bodo gotovo našli kaj novega o velikem ustvarjalcu.

Olga Pivk

Peter Omersel:
Želeli smo do zvezd: zgodovina celjskih raketarjev
 Celje: Zgodovinski arhiv Celje, 2020, 171 strani.

Pod okriljem Zgodovinskega arhiva Celje je leta 2020 izšla knjiga z naslovom *Želeli smo do zvezd: zgodovina celjskih raketarjev*. Na 171 straneh in v štirih poglavjih je avtor mag. Peter Omersel predstavil zanimivo zgodbo raketarstva na Celjskem. Pri nastajanju knjige sta sodelovala tudi pionir celjskih raketarjev Aleksander Kerstein in direktor Zgodovinskega arhiva Celje ter zgodovinar dr. Borut Batagelj. Vizualna podoba knjige je izredno privlačna, bogato slikovno in tabelarično opremljena. Knjiga, za katero je avtor že dlje časa pred izidom zbiral gradivo, je sestavljena iz treh delov – kronološkega pregleda delovanja celjskih raketarjev, pregleda tehničnih vsebin posameznih projektov in dela z osebnimi spomini vidnejših celjskih raketarjev. S sistematičnim pregledom je bralcu podrobno predstavljena zgodovina celjskih raketarjev vse od začetkov do danes. Na koncu publikacije, v zadnjem poglavju, je avtor priložil grafični in tabelarični pregled glavnih amaterskih raket od leta 1962 do leta 2012, ki daje celotni podobi knjige piko na i.

Po uvodnih besedah soavtorjev oziroma soustvarjalcev knjige se zgodba celjskih raketarjev začne s kronološkim pregledom dogajanja. Poglavje je razdeljeno na osem obdobj od leta 1961 do leta 2019. Prvo obdobje, 1961–1968, opisuje začetke ter prve poskuse sestavljanja in izstrelitve malih raket. Kot najstniki in raketarski entuziasti, ki so se spopadali s takrat še nepopolnim srednješolskim tehničkim znanjem in pomanjkanjem strokovne literature, so rakete sestavljali v delavnici enega izmed prijateljev. Prvi poskusi izstrelitve malih raket niso prinesli uspehov, kakršne si je skupina želela. Ob njihovih zgodnjih neuspehih je po Celju krožila šala, da celjski raketarji iščejo nafto, saj so rakete namesto v nebo poletele v tla. Bolj kot v modelarstvo so se celjski raketarji usmerjali v načrtovanje in izdelavo lastnih raketnih motorjev. Kmalu so spoznali, da je ključ do uspeha v skupinskem delu in v multidisciplinarnem znanju več tehničnih strok. Z ustanovitvijo Raketnega kluba Celje leta 1963 se je začelo drugo obdobje razvoja celjskih raketarjev (1963–1968), ki ga zaznamuje uspešna izstrelitev eksperimentalne rakete ARS-1. Istega leta po uspešni izstrelitvi ARS-1 je bila ustanovljena Astronavtična in raketna sekcija Celje, ki je delovala v okviru Aero kluba Celje. Rdeča nit dela in razvoja celjskih raketarjev je postal program raket SIRIJ, ki bi dosegle visoke sloje Zemljine atmosfere. Velik uspeh je Astronavtični in raketni klub Celje doživel leta 1968, ko mu je Skupščina občine Celje podelila zlato plaketo in nagrado Slavka Šlandra za največjo amatersko raketo, ki so jo izstrelili na Fruški gori v Novem Sadu ob zaključku mednarodne razstave Kozmos miru I v Beogradu. Ta uspeh je klubu prinesel prve klubske prostore in minimalno občinsko dotacijo, ki je omogočala vzdrževanje in razvoj raketarske dejavnosti. Celjski raketarji so med svojim klubskim delovanjem sodelovali pri raznih projektih z industrijo in drugimi društvi. Konec šestdesetih let sta zaznamovala povezovanje in reorganizacija. Leta 1968 je Astronavtična in raketna sekcija postala samostojni klub. Kot samostojni klub so se začeli povezovati z društvi izven slovenskih meja. Odmevni uspehi so povzročili množična pridruženja znanstvenih institucij in novih članov ter sodelovanje z lokalnimi industrijskimi velikani, kot so bili Cinkarna Celje, EMO Celje, Libela Celje, Železarna Štore ... Organizirali so raz-

stave astronautike in raketne tehnike, sodelovali so s predstavniki vojaškega Raketnega šolskega centra iz Batajnice, se udeleževali raketarskih razstav, kongresov in strokovnih srečanj v mednarodnem okolju. Kljub vsem reorganizacijam, spremembam imena, izgubi društvenih prostorov je bila rdeča nit delovanja celjskih raketarjev ves čas prisotna, tj. program raket SIRIJ. Leta 1991 so minimalna občinska denarna sredstva komaj zadostovala za pokritje osnovnih stroškov za delovanje društva. Društvo je po ukinitvi občinskega financiranja formalno prenehalo z delovanjem, vendar so njegovi člani nadaljevali z delovanjem po svojih domovih. Leta 2012 so celjski raketarji praznovali 50-letnico svojega delovanja in začeli zbirati gradivo za knjigo, ki bi povzela njihova prizadevanja za razvoj raketarstva na Celjskem. Zbrano slikovno in filmsko gradivo so predali Zgodovinskemu arhivu Celje (fond SI_ZAC/1615 Astronavtično in raketno društvo Celje), kjer je na voljo zainteresiranim raziskovalcem in vsem, ki jih raketarstvo zanima.

V nadaljevanju knjige so predstavljeni vsi raketni programi po projektih. O vsakem od petih raketnih programov (SIRIJ, Poštne rakete, Vega, Rakete proti toči, Obrambne rakete) so predstavljeni zgodovina nastajanja projekta, koncept razvoja rakete, rezultati poskusov ..., kar je opremljeno s tehničnimi podatki in predstavljeno na takšen način, da je razumljivo tudi laičnemu bralcu.

Knjigo *Želeli smo do zvezd; Zgodovina celjskih raketarjev* spremlja tudi razstava na prostem, ki je bila v mesecu septembru na ogled v središču mesta Celje, pred novim Tehno parkom, kar je velik poklon celjskim raketarjem za njihovo vseživljenjsko delo na področju raketarstva.

Anja Prša

Janez Mlinar: Urbarji belopeškega gospodstva (Thesaurus memoriae. Fontes; 14) (Novejši urbarji za Slovenijo; zv. 2)

Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2018, 222 strani.

Janez Mlinar je v letu 2018 za izdajo pripravil kritično objavo dveh urbarjev gospodstva Bela peč iz let 1498 in 1636 ter se s tem priključil številnim raziskovalcem, ki se v zadnjem času zanimajo za urbarialno gradivo. Avtor v uvodu poudarja to povečano zanimanje, ki ga pripisuje deloma načrtnim evidentiranjem urbarjev za celoten slovenski prostor in objavam vodnikov, ki jih v zadnjem času izdajajo slovenski arhivi, obenem pa z objavo dopolnjuje monografijo *Urbarji na Slovenskem skozi čas*, nastalo na temelju predhodnega simpozija *Dolga zgodovina urbarjev*, ki se je v prostorih ZRC SAZU odvijal v oktobru 2015.

Urbarji kot zgodovinski vir imajo še danes veliko vlogo v raziskavah gospodarske, upravnopravne, demografske ter družbene in kulturne zgodovine. Oba belopeška urbarja raziskovalcem sicer nista bila neznana, na kar opozarja tudi avtor sam. Ob tem poudari kar nekaj razlogov za njuno kritično objavo. Prvi razlog je zagotovo svojevrstna geografska in gospodarska lega gospodstva Bela peč, ki se je razlikovala od drugih kranjskih gospodstev in gospodstev v širšem alpskem prostoru. Gospodstvo se je osamosvojilo z izločitvijo iz gospodstva Radovljica šele v tridesetih letih 15. stoletja, torej dokaj pozno, geografsko pa je bilo stisnjeno na severu med Karavanke in na jugu med visoke Julijske Alpe. Pričakovali bi, da mu bo geografska utesnjenost škodovala, vendar mu ni, celo nasprotno, bila je njegova velika prednost. Preko ozemlja belopeškega gospodstva so namreč tekale glavne trgovske poti med Furlanijo, Koroško in Gorenjsko. Na roko so mu šla tudi bogata nahajališča železove rude, kar je vodilo v kolonizacijo tega odmaknjenega prostora in razcvet neagrarnih dejavnosti. Vse to je poganjalo njegov razvoj in življenje več stoletij.

